

Magnetisørernes femte vinter

Forførelse Af Jes Nysten

Vor tid er fuld af forførelse – og fuld af behov for forførelse. Tiden er fuld af skepsis overfor rationalitet og fornuft. Der er en grundlæggende konflikt mellem forskellige oplysningsideer, som vi kan genfinde mange steder i dag. Og typer som Meisner findes jo stadig.
– Per Olov Enquist

Filmen er baseret på en roman af Enquist fra 1964 af samme navn, og ovenstående citat sammenfatter hensigten bag både romanen og filmen: at spejle tendenser i vor egen tid i den ca. 200 år gamle forunderlige beretning om den østrigske læge Friedrich A. Mesmer (1734–1815). Han virkede i en tid, der for eftertiden er karakteriseret med ”rationalisme” eller ”oplysningstid”.

Det var en tid med en rivende udvikling inden for naturvidenskaberne: den menneskelige celle ”opdages”, stetoskopet opfindes, den medicinske statistik tages i brug, farmakologien tager form. I denne tid udvikler Messer sin særlige metode, den ”animalske magnetisme”, som han med stor succes praktiserer navnlig i Wien og Paris – først og fremmest blandt det bedre borgerskabs (neurotiske?) kvinder. Han var i 1766 blevet dr.med. på en afhandling om planeternes indflydelse på menneskelegemet, en såkaldt ”astro-medicinsk” afhandling. Hans tese er, at der udgår en særlig magnetisk indflydelse fra sol og måne på ikke bare mennesket, men på alt levende. Det er denne kraft, der overhovedet skaber liv, og den er til stede i menneskelegemet som en særlig ”animalsk magnetisme”. Sygdom skyldes, at denne kraft svækkes, og helbredelse kan kun opnås ved, at den syge får overført kraft fra en person, der har overskud af denne ”animalske magnetisme”.

Nu var det så utrolig heldigt, at netop selvsamme Messer havde dette helbredende overskud, som han derfor i store mængder kunne ”fylde” disse stakkels kvinder med!

Bogen og filmen, der dog har henlagt begivenhederne fra Tyskland til Sverige, selv om filmen er optaget i den norske træby Røros, fokuserer på den episode i Meisners (som han hedder her) liv, der for alvor skaber det afgørende konfliktstof: han helbredte en blind ung kvinde med sine magnetiske strygninger. Det måtte selv hans mest skeptiske ”videnskabelige” modstandere erkende. Så affærdiges som en ren svindler kan han ikke.

Ved at lade den blinde unge kvindes far Selander, der selv er læge, være den, der fortæller historien, skærpes konflikten. Ind i den velordnede og overskuelige svenske lille-verden, hvor Selander har status som en af byens absolutte autoriteter, dukker en dag denne mærkelige Meisner op. Han tiltrækker sig opmærksomhed dels på grund af sin udstråling, dels på grund af de pikante rygter, der begynder at svirre i luften om hans fortid: svindel og voldtægt! Han tilbyder sine ydelser, og efter en tøvende mistænksomhed fra borgerne begynder flere og flere at søge hans hjælp. Selander, der hele

tiden må lægge øre til dr. Stenius' harmdirrende udfald mod Meisner, vakler mellem afvisning og oprigtig interesse, men han indvilger i at lade Meisner forsøge at helbrede datteren Maria.

Hvis vi i dag skal prøve at sætte ord på det, der finder sted, kunne det være følgende: Marias sygdom skyldes en fortrængning. Hun har oplevet en traumatisk voldtægt i barneårene, som har gjort hende "blind", og Meisners metode til helbredelse er hypnose og psykoterapi. Selander overgiver sig, og han accepterer at blive Meisners hjælper og lægelige kontrollant efter helbredelsen af datteren. Men det må nødvendigvis ende galt. Selander bliver vidne til et decideret svindelnummer fra Meisners side, og han må afsløre ham, og byens borgere følger hurtigt med. Man kan næsten høre, hvordan råbet "Hil dig frelser" afløses af "Korsfæst ham"!

Der er ingen tvivl om, at den historiske Messer – og filmens Meisner – har bidraget til en mere omfattende forståelse af, hvad det vil sige at være syg og rask. Han har også været med til at bane vejen for brugen af andre behandlingsmetoder end de traditionelle naturvidenskabelige metoder. I dag er begreberne hysteri, hypnose, psykoanalyse blevet hvermandseje, og ingen betvivler eksistensen af psykosomatiske sygdomme.

Uden at tage stilling til Meisner og hans metoder stiller filmen os over for spørgsmålet: hvordan afveje forholdet mellem et rent klinisk syn på mennesket og et mere omfattende "holistisk" syn, hvor mentale og andre diffuse størrelser virker ind på mennesket? Dette spørgsmål er ikke blevet mindre aktuelt i dag, hvor utallige alternative behandlinger har vundet almindelig anerkendelse. Hvor meget betyder menneskets "tro" i den forbindelse? Vi kan f.eks. se, hvordan forsøg med placebo har givet stof til eftertanke i den forbindelse. Og vi ved, at en patients tillid til lægen eller behandleren har afgørende betydning for behandlingen.

I forlængelse af ovenstående dukker imidlertid straks et andet motiv op: forførelsesmotivet, som Enquist selv henviser til i indledningscitateret. I filmen er det tydeligt nok, at der hele tiden kiler sig denne lille dæmon ind i Meisners forhold til sine patienter: magt. Der er en hårfin balance mellem forholdet: autoritet/tillid og forholdet: overgreb/underkastelse. Det gælder her som i alle forhold: det er altid den stærke i forholdet, der må "bruge" sin magt rigtigt, så den ikke bliver til misbrug. Den største magt, man kan udvise, er at holde igen på sin egen magt.

Ikke kun i tilfældet: Messer/Meisner tipper den ovennævnte balance nu og da, men det er én af de mulige faldgruber alle steder, hvor man kommer ind i et fortrolighedsforhold: man "mister grebet". Det ytrer sig forbløffende ofte i temmelig banale seksuelle forhold (også selv om man udlægger det som særligt raffinerede terapiformer), eller i en så stærk erotisk/følelsesmæssig afhængighed fra den svages part side, at det mere fastholder end frisætter personen. For nylig har der været lange intense debatter, navnlig i USA, om både Freuds og Jungs noget betændte måde at administrere deres "talenter" på. Man kunne med god grund drøfte tidens manglende evne til at sætte "grænser", at sikre f.eks. børn for overgreb. Hvordan kunne man i dag udlægge Paulus' ord "alt er tilladt, men ikke alt er gavnligt"?

Afgørende for hele denne debat er: lederen, den karismatiske fører, fader-skikkelsen. Meisner er en yderst interessant person, en mand med appeal og karisma. Blikket – har man talt om – det stærke næsten gennemborende blik, der kan se ind i os og gribe vore inderste drømme og forhåbninger. Det er netop også et af de træk, der igen og igen nævnes, når talen falder på Hitlers særlige udstråling! Selander oplever denne mærkelige trang til at blive "discipel", at lægge sit liv og sin dømmekraft i hænderne på et andet menneske. Med mulige fatale konsekvenser, som ikke kan ses i øjeblikket.

Der er mange træk ved Meisner, som kunne overføres til NT's beskrivelse af Jesus: hans særlige evner til at helbrede; hans evne til at splitte folk i to grupper (de begejstrede tilhængere og de rasende modstandere); det dobbeltydige, der hele tiden klæbede ved ham (er han virkelig en frelser eller er han blot en charlatan)? Selander som disciplen, der svigter eller føler sig svigtet (en Judas eller en Peter!); mængdens skift i påsken fra "Hil dig, frelser" til "Korsfæst ham"; og det udfordrende, at kun "troen kan se"!

Trykt første gang i medietidsskriftet *Vision*

Filmfakta

Danmark-Norge-Sverige 1999 – Instruktion og manuskript: Morten Henriksen efter roman af Per Olov Enquist – Medv.: Ole Lemmeke (Friedrich Meisner), Rolf Lassgård (dr. Selander), Johanna Sällström (Maria Selander), Gard B. Eidsvold (dr. Stenius), Robert Skjærstad (væver), Björn Granath (landshøvding Aspelin), Stina Ekblad (husholderske), Erland Josephson (hr. Hofverberg), Lena Nilsson (fru Hofverberg), Måns Westfelt (hr. Krüger), Bergljot Arnadottír (Helena Bolin), Eva Röse (Sofie med vorterne), Börje Ahlstedt (apoteker) – 121 min. – Biografpremiere d. 26/2 1999 og på DVD d. 18/6 2013 – Udlejning: Nordisk/Another World Entertainment

Links

<http://www.kulturkapellet.dk/filmanmeldelse.php?id=1303>
<http://www.philm.dk/Movie/Detail?id=3976>

Streaming

<https://blockbuster.dk/film/magnetisorens-femte-vinter>

Diskussionspunkter

- Menneskesyn: Filmen kunne være en god indfaldsvinkel til en drøftelse af, hvilke menneskesyn, der gemmer sig bag de forskellige måder at forstå sundhed/sygdom på.
- Autoritet/autoritær: Forholdet mellem autoritet og autoritær. Der tales meget om børns og unges manglende voksenidentifikation og vigtigheden af, at voksne igen optræder som autoritet og eksempel. Hvordan kan det gøres uden at falde i ovennævnte grøft?
- Frihed/fællesskab/autoriteter: Forholdet mellem personlig frihed og behovet for fællesskab og autoriteter. Der er f.eks. en tese om, at det ofte er unge fra "autoritetsfrie" hjem, der lader sig indfange af diverse bevægelser og dér finder en familie – og skipper den "gamle" familie. Hvad finder sted i sådanne tilfælde?
- Jesus/Meisner: Kan vi forholde os til Jesus-skikkelsen andet end gennem "tro"? Men hvad sikrer, at Jesus ikke lige så godt kunne være en person som Meisner? Hvordan kan vi "vide", at han er den helt særlige?